

próbáljuk. Évente egy-egy alkalommal, a módszerhez illeszkedő téma esetében időt szánunk ezen módszerek valamelyikének. Megízleljük motivációs erejét s hatását, amely a fent vázolt célok tekintetében – a probléma-érzékenység kialakítása, kreatív- és önálló gondolkodás fejlesztése, vitakészség, vitakultúra kialakítása, megoldási stratégiák tervezésében- és végig viteleiben való jártasság szerzése, valamint az így átadott tudáselemek tartós ismeretként rögzítése – vitathatatlan.

Irodalom

Bastian, Johann – Gudjons, Herbert (1987, szerk.): *Das Projektbuch*. Bergmann – Helbig Verlag, Hamburg. 250.

Báthory Zoltán (1992): *Tanulók, iskolák, különbségek*. Tankönyvkiadó, Budapest. 338.

Csapó Benő (1998, szerk.): *Az iskolai tudás*. Osiris Kiadó, Budapest. 170.

Divéki Erika (1997): *Környezeti nevelés és annak lehetőségei a földrajzoktatásban*. Kézirat, SZTE, Természeti Földrajzi Tanszék. 78.

Dömötör Márta (1998): *Felmérés a földrajz tanárok módszertani felkészültségéről Magyarországon*. Kézirat, SZTE Természeti Földrajzi Tanszék. 44.

Fehér József (1987): *A földrajztanítás módszertana*. Tankönyvkiadó, Budapest. 319.

Handel, Dagmar – Müller, Hans (1988, szerk.s): *Das Projektbuch Sekundarstufe*. Beltz Verlag, Weinheim und Basel. 310.

Haubrich, Hartwig (1998): *Geographie hat Zukunft (Wege der Geographie und ihrer Didaktik)*. Kallmeyersche Verlagsbuchhandlung. 156.

Makádi Mariann (1999): A földrajz megváltozott szerepe a közoktatási rendszerben. In: *Vizsgatárgyak,*

vizsgamodellek. (szerk. Ütöné Visi J.) 35–62.

Nanszákne Cserfalvi Mária (2000): *Pedagógiai jelenségek vizsgálata*. Tóth Kiadó Kft., Debrecen. 222.

Niemz, G. (1989): *Das neue Bild des Geographieunterrichts Johann Wolfgang Goethe Universität*. Selbstverlag, Frankfurt am Main. 251.

Pap József (1997): *A projekt alkalmazása a földrajzoktatásban*. Kézirat, SZTE Természeti Földrajzi tanszék. 42.

Papp K. – Nagy A. (2004.): Tanár szakos hallgatók komplex természettudományos ismereteinek fejlesztése. *Iskolakultúra*, 5. 29–41.

Schmidt-Wulfen, W. D. (1999): *Zukunftsfähiger Erdkundeunterricht*. Klett-Perlers, Gotha und Stuttgart. 341.

Schmidtke, K.-D. (1994): *Geographieunterricht – nicht so eng gesehen*. Aulis Verlag, Köln. 166.

Ütöné Visi Judit (1999, szerk.): *Vizsgatárgyak, vizsgamodellek II*. Földrajz. OKI, Budapest. 270.

Ütöné Visi Judit (2000): A Földünk és környezetünk tantárgy oktatásának aktuális kérdései a kerettanterv tükrében. *Földrajzi Közlemények*, CXXIV. kötet, 1–4. 165–180.

Ütöné Visi Judit (2001, szerk.): *Részletes érettségi vizsgakövetelmény és vizsgaleírás – Földünk és környezetünk*. (Munkaanyag). Kiss Árpád Országos Közoktatási Szolgáltató Intézmény Vizsgafejlesztő Központ, 132.

Vince Judit (2000): *A földrajztanítás hatékonyságának vizsgálata*. Kézirat, TDK Dolgozat. (Oktatásmódszertani OTDK, Veszprém, második helyezés.) 32.

Voigt, Hartmut (1980): *Geoökologische Schüleruntersuchungen (Theorie und Praxis geographischer Feldarbeit im Unterricht)*. Ferdinand Schöningh Verlag, Paderborn. 134.

Farsang Andrea

egyetemi adjunktus, Természeti
Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék,
TTK, SZTE, Szeged

A Földrajztanárok Egyletének szerepvállalása a földrajzoktatásban

Agyakorló tanárok kétségbeesve látták, hogy a tanítás parttalanává válik, képesítésük nem erre az oktatási formára szól. Sürgették egy egyesület megalakulását, amely a tanárság és a szakma védelmét, társadalmi presztízsét szolgálja.

A rendszerváltás után az oktatásban gyökeres változásokat terveztek, amelyek érintették az iskolaszervezetet, a tantárgyi felosztást és az óraszámokat is. Mindezek a

földrajzoktatást láthatólag kedvezőtlenül érintették, ugyanis a földrajz tantárgy komplex tudástartalmát és készség-képességfejlesztő voltát megkérdőjelezték. A Nemzeti Alaptanterv (NAT) tervezetben a földrajzot felosztották, mégpedig két új tantárgyi blokkba, a természetismeretbe és a társadalomismeretbe sorolták. Ebben a válságos helyzetben, mint az már igen gyakran előfordult, a tantárgyban integrált

tudományok képviselői ahelyett, hogy összefogtak volna a földrajz megmentésére, külön tantárgyat és óraszámokat kezdtek szorgalmazni. Sürgető feladat volt megalakítani egy szakmai egyesületet.

A Földrajztanárok Egylete először 1994 májusában alakult meg Csepelen a Gombos téri Általános Iskolában. Ekkor *Nemerkényi Antal*t kértem fel a tagság képviselőjére abban a reményben, hogy az egylet a továbbiakban a Magyar Földrajzi Társaság egyik szakosztályaként működhet, hiszen erre a választmánytól biztatást kaptam. A Földrajzi Társaság Közgyűlése elvetette az egylet gondolatát, holott a tantervi vitákban a földrajz óraszama és egyáltalán a megmaradása körül javában folyt a harc. Időközben *Nemerkényi Antal* a Földrajzi Társaság titkára lett. Az Egyesület pedig önállóan, a Földrajzi Társaságtól függetlenül, de mindig együttműködésre készen megalakult 1995. január 16-án a II Rákóczi Ferenc Közgazdasági Szakközépiskolában. Az ülést *Jakucs László* professzor úr vezette.

Az Egylet szerepvállalása az alapító okiratból egyértelműen kitűnik: „Az Egylet független, országos hatáskörű szakmai egyesület, amely mindenekelőtt a földrajz oktatásának korszerűsítését, fejlesztését, színvonalának és hatékonyságának fokozását kívánja biztosítani, valamint segíti a tanárok továbbképzésével, pedagógiai szakmai szolgáltatásával, érdekvédelmével, érdekképviselésével kapcsolatos munkát”.

A kitűzött feladatokból, amelyeket az alapszabály részletez, mennyit sikerült megvalósítani? Vegyük sorra a vállalásokat.

*

„Az Egylet különböző fórumokon szerepet vállal a szakmai érdekek képviselésében, pl. a tantervek készítésében és továbbfejlesztésében, vagy a szakma érdekeit érintő állami intézkedések előkészítésében és véleményezésében. Részt vállal a szakmai döntések előkészítésében.”

Az elmúlt évtizedben a demokrácia fokozatos kiépülése folytán számos felkérést kapott az egylet vezetősége, hogy a tan-

tervkészítési és véleményezési folyamatokban vegyen részt, illetve a pedagógusok közérzetéről tudósítson. Általában évente 3–4 felkérés érkezett, amelyekre mindig adtunk választ. A NAT előkészítésekor és a bevezetés során is számos anyaggal támogattuk a bizottságokat, de ezeket gyakran félretették, ha más lobbyk érdekeit sértette. Néhányat idézzünk fel: „A demokráciára való nevelés lehetőségei a földrajz és a környezeti nevelés területén”, 1996 december. 20.; „Napjaink felelőssége a felnövekvő nemzedék iránt”, 1998 november 21.; „A földrajzi szekció üzenete a kerettantervről”, 1999. november 17. „Szakmai véleményezés a Földünk környezetünk tantárgy részletes érettségi követelményrendszeréről és vizsgaleírásáról” 2000.

Minden fórumon képviseltük a tanári véleményeket, amelyeket továbbképzések, vitafórumok, tanulmányutak alkalmával összegyűjtöttünk. Talán ennek is köszönhető, hogy a szakmai civil szervezetek másik három szervezet képviselője mellett a Földrajztanárok Egyletének képviselőjét választották az oktatási miniszter egyik tanácsadó testületébe, a Közoktatás politikai Tanácsba. Sajnos azt kell megállapítani, hogy a tanács – lelkiismeretes munkája ellenére – nem mindig volt hatással a végső döntésekre.

A NAT bevezetésekor Egyletünk tantervi pályázatot írt ki, amelyen különböző alternatív tantervek születtek (1997. május 10.). Ezeket ajánlottuk az iskoláknak a következő változásig. Majd tantervi bírálókat vállaltunk, ilyen volt a Budapest tanterv vizsgálata.

*

„Az Egylet különös figyelmet fordít a tanulók tehetséggondozására, a szakmai közéleti aktivitásuk elősegítésére, a pályakezdők beilleszkedésének megkönnyítésére. Kezdeményezi, illetve részt vesz a szakmai pályázatok kiírásában és lebonyolításában, a tehetséggondozás különböző formáiban, mely tevékenységét kiterjeszti a környező országok, magyar anyanyelvű gyermekeire is.”

Szervezetünk hatodik éve rendezi meg a Kárpát-medence versenyt és az azt követő táborozást, melynek helyszíne Szlovákiától a Vajdaságig változik – minden évben más és más tájakon. Célja a hazai és a határokon átnyúló területek magyar anyanyelvű diákságának együtt versenyztetése a Kárpát-medence természet- és társadalom-földrajzi adottságairól és a közös kultúrértékekről. A verseny előkészítése lehetőséget nyújt a kollegákkal való együttműködésre. A verseny után következő táborozás 6–10 napos, az anyagi lehetőségektől függően, ugyanis sem nevezési díjat, sem táborozási költséget nem kérünk a résztvevőktől. A versenyszervezést *Lövey Istvánné* kezdte el *Borsai Csabával*, már évek óta *Berkó Judit* és *Vizy Zsolt* kollegám végzi a táboroztatást. Kimagasló eredménynek tartjuk, hogy a tanulók miközben tanulnak, barátságokat kötnek, és évek múltán is ragaszkodnak a versenyhez. Előfordul, hogy volt versenyzőink tanárként is viszatérnek.

Az Egylet vezető-sége egyszer kísérletet tett az összes hazai földrajzverseny áttekintésére. Összehívtuk a versenyeket szervező kollegákat abban a reményben, hogy összefogva, közösen dolgozunk és kevesebb versenyre koncentráljuk az erőnket. Törekvésünk kudarcba fulladt, mert mindenki ragaszkodott a saját versenyéhez, Meg kellett azzal elégedni, hogy, ha módunk nyílik rá, az eredményesen versenyztető tanárokat támogatóink – a Lázár Deák Alapítvány vagy a Cartographia Kft stb. – segítségével jutalmazzuk.

Pályázatokat írtunk ki a határon túli kollegák és diákok részére 1997 tavaszán a következő témákban:

- Lakótérségünk természeti és településföldrajza;
- Lakótérségünk környezeti értékei és gondjai;

– Lakótérségünk idegenforgalmi értékei.
2004-ben környezeti pályázatot írtunk ki 9–12 éves tanulók számára. Több mint 170 pályamunkát kaptunk, a nyertesek – a felkészítő tanárokkal együtt – a Fertő-Hansági Nemzeti Park vendéglátását élvezhették.

*

„Az Egylet képzést, továbbképzést szolgáló tanfolyamokat szervez. Kezdeményezi, illetve közreműködik konferenciák, szakmai vitatülések rendezésében, tanulmányutak szervezésében, lebonyolításában.” A megalakulást követő évtől kezdve minden esztendőben tartottunk továbbképző tanfolyamokat. Ezek látogatottsága változó volt. Évente kb. nyolc-huszonhat fő

„Az Egylet független, országos hatáskörű szakmai egyesület, amely mindenekelőtt a földrajz oktatásának korszerűsítését, fejlesztését, színvonalának és hatékonyságának fokozását kívánja biztosítani, valamint segíti a tanárok továbbképzésével, pedagógiai szakmai szolgáltatásával, érdekvédelmével, érdekképviselésével kapcsolatos munkát”.

között alakult egy-egy csoport létszáma. A tanár kollegák leginkább azokat a továbbképzéseket kedvelték, amelyek terepgyakorlatokat, tanulmányutakat és előadásokat ötvöztek egybe.

Ilyen volt a „Tanítás-tanulás a helyszínen – Kárpát-medence tanfolyam”,

amely öt éven át folyamatosan működött. Sokan választották a közzetani tanfolyamot, majd a földtani tanfolyamot. A keresztterületi módszerek, a társadalom-földrajz tanítása, vagy a jövő század társadalom-földrajza témákként egyaránt sikeresnek bizonyultak. A távérzékelés tanfolyamot még nagy távolságokról is látogatták a tanárok. Az előadók és a tanulmányi utak vezetői egyetemi oktatók vagy más rokon szakterület kiváló képviselői közül kerültek ki. Tanfolyamaink akkreditáltak voltak, tehát tanúsítvány adására jogosították fel az Egyletet. Közel száz hallgatónk közül 73-an kaptak tanúsítványt. A módszertani kultúra fejlesztése érdekében évente egyszer módszertani programot ajánlunk, amelyet rendre *Visi Judit* és *Bernek Ágnes* tart.

„Az Egylet támogatja a különböző régiók természeti és társadalmi földrajzának megismerését, az ismeretek közzétételét, kapcsolatot épít és tart fenn külföldi társegyesületekkel, és segíti a földrajztanárok helyszínen szerzett tapasztalatainak bővítését.”

A továbbképzés másik formája a tanulmányutak szervezése. Minden tanulmányutunk erős szakmai programmal társul. Általában egyetemi oktatók segítik az idegenvezetést, illetve saját tagtársaink. Leginkább fénymásolt szakmai anyag segíti a látottak elmélyítését. Útjaink az elmúlt esztendőben felölelték a hazai tájakat, hazánk minden nemzeti parkjára kiterjedtek, és szinte minden magyarországi főiskolai és egyetemi földrajz tanszékkel volt közös programunk. Ennek az országos tájbejárásnak az elindítója *Szekeres Zoltán*, az Apáczai Csere János Gyakorló iskola vezetőtanára volt, aki mellett ma már „felnöttek” új szervezők is. Eleinte csak két-három utat tudtunk elindítani egy esztendőben, majd a tagság rohamos növekedése lehetővé tette, hogy 4–5 hazai út mellett két külföldi tanulmányutat is megszervezzünk.

Az elmúlt tíz esztendő programjába tartozik a budapesti kerületek bemutatkozási napjainak szervezése. Már tíz kerületet sikerült bemutatni az egylettagok segítségével.

*

„Az Egylet, eredményesebb működése érdekében, feladatbankokat hoz létre és különböző kiadványokat és segédanyagokat készít.”

Alig kezdtük el a szervezeti munkát, amikor Magyarország tanítása bajba került. Nem voltak eszközök és a tanulók versenyztetése is gondot okozott, ezért a kollegák feladatait összeszerkesztettük a „Hurrá, földrajz” című, kétkötetes kiadványban. Majd szintén a kollegák összeadott magyarországi diákpeiből sorozatot jelentetett meg az Egylet. Mindkét anyag elkészülését a KOMA támogatta. A diasorozatot még ma sem követte új. 1998-ban megjelent a „Környezeti nevelés és a földrajz” című kiadványunk. 2003-ban terveztük Magyarországot képes földrajzának a

közreadását, de a megrendelő időközben tönkrement.

*

„Az Egylet növeli a társadalom korszerű földrajzi műveltségét, segíti a földrajzi ismeretek terjesztését az oktatásban.”

Az Egylet honlapjának a működése 2001-től *Gyenes Csilla*, akkori elnöknő küzdelmes munkájának eredménye. Azóta is szolgálja a tanárokat és az egyleti munkát. (www.fte.hu) Egyesületünknek megalakulásakor kizárólag gyakorló földrajztanárok lehettek a tagjai, ám kiderült, hogy milyen sok a pályaelhagyó, sokan más tanárszakra végeztek, esetleg nem is pedagógusok, de szívesen részt vállaltak a közös munkából. Ekkor átalakítottuk az alapszabályt és lehetővé tettük a belépésüket. Ezzel vállaltuk a földrajzi kultúra terjesztését. Később Szekeres Zoltán kollegám a Glóbusz című utazási lapban nyitott rovatot igényes kirándulási ajánlatokkal. A múlt esztendőben a Mentor című pedagógus lapban szerkesztettem az Iránytű című rovatot, amelyben az iskolák számára a kollégák is írtak tartalmas útiterveket.

Törekedtünk arra, hogy az információk naprakészek legyenek és a helyi szervezők, nemzeti parkok címét, telefonszámait, illetve a legjobb szakemberek neveit is feltüntessük, segítve ezzel az iskolai kirándulások színvonalának emelését.

*

„Az Egylet segíti a földrajz jelentőségének és integrált jellegének megőrzését, fejlesztését – elsősorban az intézményes oktatás rendszerében, ennek érdekében rendezvényeket szervez. Fórumot teremt szakmai információk cseréjére, szakmai módszerek megvitatására, a földrajzi kultúra, értékek terjesztésére.”

Évekre visszamenően igyekeztünk a legaktuálisabb tanítási gondokra, módszerekre, tudásfejlesztésre, tantervekre figyelni, s ezeket konferenciákon is megvitatni. A kezdeti időszakban 200–240 fő jelent meg egy-egy rendezvényen, de ma ez majdnem a felére olvadt. Becsléseink sze-

rint összesen 1200–1400 fő vehetett részt az alábbi konferenciákon:

- Országos Földrajzi és Természetvédelmi Konferencia, 1996;
- Földünk, környezetünk és a társadalomföldrajz, 1997;
- Milyen földrajzoktatást akarunk 2000-ben?, 1998;
- Gazdasági és pénzügyi ismeretek a földrajzoktatásban, 1999;
- Millenniumi földrajzi konferencia, 2000;
- Fejlesztő pedagógia a földrajzoktatásban, 2001;
- Idegenforgalmi földrajz-turizmus, 2002;
- Áldás és átok- a vizeinkről a víz napján, 2003;
- A földrajzi és a környezeti kultúra a társadalomban és az oktatásban, 2004.

*

„Az Egylet díjakat, kitüntetések alapít és adományoz”.

Abból a megfontolásból kiindulva, hogy a tanárok rendkívül kevés elismerésben részesülnek három különböző díjat alapítottunk, de ezek anyagi juttatással nem párosulnak. A kitüntetések a tanításban és a továbbképzések terén legendás hírnű tanáregyéniségekről neveztük el, hogy így is emlékeztessünk elődeinkre. *Tóth Aurél*-díjban részesülhet az a tanár kolle-ga, aki kimagasló eredményeket ért el módszerei és versenyztetése révén. *Havas Gáborné Bede Piroska*-díjra a továbbképzés terén jeleskedőket javasoljuk. Vé-gezetül az egyleti munkákban önzetlenül segítők részére Az egyletért kitüntetést hagyta jóvá a közgyűlés. Havas Gáborné Bene Piroska díjban részesült Gyenes Csilla és Szekeres Zoltán, Tóth Aurél díjat kapott *Nagyné Gyenes Margit* és Az egyle-tért megbecsülést *Horváth Erzsébet* tagtár-sunk vívta ki.

Laki Iлона

elnök,

Földrajztanárok Egylete, Budapest

Az Iskolakultúra könyveiből